

Universitätsbibliothek Paderborn

Instructio practica ...

De Munere Concionandi, Exhortandi, Catechizandi - Continens non tantùm praecepta ad artem concionandi discendam accomodata, sed etiam Ideas & Conceptus practicos pro Concionibus in Festis B. V. & SS. Dedicationis, Patrocinij, Novi Anni, Paschatis, Parasceves; item in Primitiis Sacerdotum,

...

Lohner, Tobias

Dilingæ, 1679

Membrum I. De Methodo in partibus Concionis servanda.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-48347](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-48347)

modo concio ultra solitum tempus protrahatur; non enim est levis indiscretio hospiti jam saturo novos perpetuò cibos obtrudere, atque ad eos sumendos contra voluntatem adhortari & cogere.

§. VI.

De Quarto officio Concionatoris seu de dispositione.

Sicut Paterfamilias, postquam cibos sufficienter coctos & condimenta preparata advertit, diligenter attendit, ut suo quisque cibus ordine apponatur, ita Concionator quoque sedulo curare debet, ut aptam in concione methodum servet, nihil enim, ut Sanctus Salesius ait, Concionem magis commendant, utiliorem reddit, & Auditores facit magis benevolos; hæc autem methodus clara, perspicua, & nullo modo recondita esse debet, potestque vel in primariis totius Concionis partibus, vel in ipsis tantum argumentis pro confirmatione adhibendis reperiri, unde de quavis seorsim agendum.

MEMBRUM I.

*De Methodo in partibus Concionis
Servanda.*

Hæc in eo consistit, ut suo ordine pars quævis ponatur. Prima ergo pars Concionis est *Exordium*, de quo præter ea, quæ à Soario & aliis Rhetoribus communiter traduntur, potissimum observandum est, ut breve sit, & aptè cum reliquis partibus coherens. Porro quatuor sunt fontes, ex quibus exordia plerumque ducuntur. Primus est festum aut circumstantia Festi, ut si quis in Festo v.g. Sancti Joannis dicat: mos est, ut hodie festivi ignes excitentur, idem ego hodie faciam, atque adeò in ipsorum Auditorum cordibus ignem festivum excitare conabor. Secundus fons est Evangelium, quod ante Concionem legitur, ex quo varia exordia fieri possunt, nempe ut vel ex ipsius doctrinis desumantur, (ut si quis dicat hodiernum Evangelium, si ullum per annum, refertum est solidissimis doctrinis, possem enim hoc & illud probare,

verum ex omnibus doctrinis hanc eligiam, eò quod eam præ omnibus aliis necessariam & utilem vobis iudicem) vel ex tempore, quo Evangelium recitatur (ut si in Dominica Quinquagesimæ dicas: si intentionem Sanctæ Matris Ecclesiæ, propter quam dictum Evangelium hodie legi voluit, considero, video illam nobis indicare voluisse, quòd hoc tempore homines maximè cæci sint, atque adeò assidue à Deo petere debeant, ut videant; quare ut Sancta Mater obtineat finem suum, ego hodie Christum imitabor, & Auditores meos illuminare conabor, faciendo, ut fraudes, mala periculaque in quæ hoc tempore dæmon eos præcipitare conatur, videant; Tertius fons est ipsa sententia, quæ pro themate assumitur, ut si v. g. hæc sit assumpta: *Qua mulier habens drachmas decem, si perdidit unam, nonne totam domum everrit &c.* dicere potest Concionator, varias esse sententias, quid per drachmam intelligatur, iste hoc, ille istud intelligit, mihi eorum sententia magis placet, qui per drachmam hanc animam omnem significare volunt, hanc enim quærimus *evertendo*, & per scopas examinis vel confessionis sordes peccati ab illa separando, quare ostendam, quomodo hos scopos usurpare, & confessionem vel examen utiliter facere debeamus. Quartus fons est ipse scopus Concionis, seu doctrina persuadenda, vel materia pertractanda, ut si probaturus Beatissimam Virginem esse arcam, per quam à diluvio æternæ damnationis liberemur, dicat in exordio, Iudicii extremi diem similem fore diluvio mundi, atque adeò nos meritò arcam quærere; aut si probaturus soli Deo serviendum esse, dicat: Servos omnes esse ita constitutos, ut optimum semper quærant dominum, & eligant, sed quem rarò inveniant, se verò hodie talem ostensurum; ad hos quatuor fontes plerique alii revocantur, unde qui ad eos recurrerit, haud difficulter exordium conficiet. Altera pars Concionis *narratio* est, quæ, ut benè notat Soarius, sæpè eatenus tantum est necessaria, ut ordo rei doceatur, ut si probaturus Christum esse sponsum omnium sponso- rum præstantissimum, sic finito exordio narrationem exordiaris; has potissimum condiciones sponsa in sponso suo desiderat, videlicet, ut sit dives, nobilis, pulcher, sapiens immortalis, amans sponsæ; sed hæc in Cælesti hoc sponso præstantissimo modo reperiuntur. Porro duplex narratio in concione adhiberi

adhiberi potest, prima est expositio quæstionis seu ipsius rei, de qua hæcenus sermo fuit; posterior est expositio rerum, quæ ad illam quæstionem pertinent, ut, si factum aliquod vel historia in ipso decursu concionis narretur; cuius quidem narrationis quatuor sunt proprietates. prima est *probabilitas*, quæ conciliatur, si loca, tempora, causæ & reliquæ circumstantiæ ordine suo est clarè exponantur, si nihil contra decorem afferatur, si, quæ dicuntur, personæ vel rebus conveniant, si nihil narretur, quod abhorreat ab hominum sensu. Secunda est *Brevitas*, quæ maximè obtinetur, si inutiles circumstantiæ resecantur. Tertia est *suavitas*, quæ comparatur, si narratio figuris illustretur, quales sunt hypothesis; Exclamatio, suspensio, admiratio, Ethopœia, interrogatio & similes; si collocatione intermisceantur, si inopinati eventus afferantur, si breves Epilogi addantur. Quarta est *perspicuitas*, quæ obtinetur, si verba propria & usitata adhibeantur, nec perturbato ordine inter se composita.

Tertia pars est *Confirmatio*, quæ nihil aliud est, quàm oratio, in qua firmamenta causæ afferuntur, quæ propositam doctrinam confirmant; hæc pars, ut facilius & solidius à Concionatore instituatur, eo ferè modo utatur, quem Philosophi in argumento faciendo adhibere solent, nimirum propositionem aliquam faciendo, quæ tanquam scopus principalis probanda, assumatur, tum subjungat syllogismum primum, quo eam probare instituit, examinèrque, an & quæ ex duabus præmissis neganda videatur, eamque per alium syllogismum probet, donec ad talem syllogismum perveniat, cuius utraque præmissa sufficiens apparet ad conclusionem probabiliter suadendam; quo verò ordine argumenta sint collocanda, in sequenti membro dicetur.

Quarta pars *Confutatio* est, quæ duplici modo institui potest in concione; primò, ut totus concionis scopus nihil aliud sit, quàm refutatio unius vel plurium doctrinarum ab Adversario prolatarum, at hæc rara admodum esse debet, & tunc tantum adhiberi, quando doctrina aliqua valde perniciofa in vulgus sparsa est; vel quando insolitus aliquis timor, aut vana alicujus mali imminentis persuasio Populum invasit, ut factum est ante aliquot annos, quando horribiles adeò noxiæque tenebras orituras sibi persuasere homines. Secundo,

cundò, Refutatio quandoque tantum partem orationis occupat, & ferè instituitur eo modo, quo Philosophi post suam sententiam confirmatam suas objectiones solvere consueverunt, & hæc frequenter satis atque utiliter in Concionibus adhibetur, maximè si ipsa objectio à Concionatore paulò fusiùs atque eo ferè modo, & cum ea exaggeratione proponatur, quo ipsos Auditores eandem propositos existimat.

Quinta pars *Epilogus* est, qui, ut plurimum efficaciz habet ad movendum Auditorem, ita magnopere curandum est, ut conditiones omnes ad illum requisitæ exactè observentur; quarum Prima est, ut brevis sit *Epilogus*, ne inflammatus Auditor iterum refrigescat; hinc sedulo cavendum, ne in eo novæ historiæ recitentur, aut nova argumenta afferantur. Secunda est, ut coherens sit & conformis cæteris partibus; id quod fiet, si vel explicitè vel implicitè instituatur brevis repetitio eorum, quæ dicta sunt, maximè apud eos, qui rudiores sunt, atque adeò meritò creduntur difficulter retinuisse ea, quæ per discursum concionis fuerunt proposita. Tertia est, ut sit affectuosus, id est, variis motibus instructus, quales potissimum sunt indignatio, contristatio, gaudium, timor, spes, prout scilicet materia tulerit; multum etiam ad hunc motum concitandum juvat, si introducatur aliqua persona alloquens Auditorem, suadensque, aut disuadens id, quod Concionator prius suaserat vel disuaserat. Item si ipse Concionator quandoque Christum vel Sanctorum aliquem alloquatur, ab iisque auxilium nomine Auditorum non sine quodam commiserationis affectu petat.

MEMBRUM II.

De methodo in Confirmatione servanda.

Cum potissima vis, fructusque Concionis in Confirmatione sit positus, meritò Concionator in ea maximè laborare debet, ut aptam methodum habeat, quæ & intellectus Auditoris sufficienter illustretur ad cognoscenda ea, quæ proponuntur, & efficaciter moveatur ad eadem amplectenda. Potest autem hæc methodus dupliciter considerari, scilicet vel in genere, vel in specie.

In genere methodus ista in quinque sequentibus partibus

con-